

ЖМУДІНСЬКИЙ В. П.,
кандидат юридичних наук, адвокат

УДК 343.452

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.45>

РОЗГОЛОШЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПІСЛЯ ЙОГО ЗАВЕРШЕННЯ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

У статті розглянуто актуальні питання, які стосуються розголошення відомостей досудового розслідування кримінальних проваджень після його завершення.

Доведено, що поняття нерозголошення відомостей досудового розслідування є тотожним поняттям таємниці досудового розслідування та таємниці слідства.

Під недопустимістю розголошення відомостей досудового розслідування, розуміється заборона учасникам досудового розслідування розголошувати без дозволу слідчого чи прокурора відомості, що стали їм відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні.

В той же час, встановлено, що чинним кримінальним процесуальним законодавством України передбачена можливість розголошення відомостей досудового розслідування, однак тільки з дозволу слідчого і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.

При цьому, зазначено, що заборона розголошення таких відомостей починається з моменту, коли слідчим було заборонено розголошувати вказані відомості і закінчується моментом завершення досудового розслідування в порядку ст. 290 КПК України.

Обґрунтовано, що сторони кримінального провадження під час ознайомлення із матеріалами завершеного досудового розслідування, мають право робити копії таких матеріалів, в тому числі і висновку експерта, з подальшим використанням їх для підтвердження своєї позиції та побудови лінії захисту.

Звернено увагу на те, що у випадку виявлення в ході ознайомлення із матеріалами досудового розслідування факту порушення судовим експертом вимог законодавства України про судову експертизу, висновок такого експерта може бути оскаржений до Центральної експертно-кваліфікаційної комісії Міністерства юстиції України.

На основі аналізу проведеного дослідження та з метою усунення неоднозначного трактування та застосування процесуальних норм, визначено напрямки вдосконалення кримінально процесуального законодавства, яке регулює таємницю досудового розслідування.

Ключові слова: розголошення відомостей досудового розслідування, кримінальне провадження, слідчий, прокурор, висновок експерта.

Zhmudinskyi V. P. Disclosure of pre-trial investigation information upon its completion: relevant issues

The article deals with relevant issues regarding information disclosure of pre-trial investigation in criminal proceeding after its completion.

It has been proven that the non-disclosure of pre-trial investigation information is identical to secrecy of pre-trial investigation and secrecy of investigation.

The inadmissibility of disclosing pre-trial investigation information means the prohibition for the parties to pre-trial investigation to disclose, without

the permission of the investigator or prosecutor, information that has become known to them in connection with participation in criminal proceedings.

At the same time, it was established that the applicable criminal procedural legislation of Ukraine provides for the possibility of disclosing the pre-trial investigation information, but only with the permission of investigator and to the extent that they consider possible.

At the same time, it is stated that the prohibition of disclosing such information shall commence when the investigators were prohibited from disclosing the specified information and end at the moment of pre-trial investigation completion pursuant to Art. 290 CPC of Ukraine.

It is well-reasoned that the parties to the criminal proceedings, while reviewing the materials of the completed pre-trial investigation, shall have the right to make copies thereof, including the expert reports, with further use of the same to confirm their position and build a line of defence.

Attention is drawn to the fact that in the event that during the review of the pre-trial investigation materials, the fact of violation by the court expert of the Ukrainian legal requirements on forensic examination is discovered, such expert report can be appealed to the Central Expert Qualification Commission at the Ministry of Justice of Ukraine.

Based on research analysis and to eliminate ambiguous interpretation and application of procedural norms, the areas of focus have been determined for improving the criminal procedural legislation that governs secrecy of the pre-trial investigation.

Key words: *disclosure of pre-trial investigation information, criminal proceedings, investigator, prosecutor, expert report.*

Вступ. Під час здійснення будь-якого досудового розслідування, слідчими проводяться певні слідчі (розшукові) заходи, направлені на отримання доказів, якими встановлюється наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Важливим питанням, яке може істотно вплинути на хід кримінального провадження, завдати шкоди правам, свободам і законним інтересам учасників кримінального судочинства, стати на заваді встановлення обставин, що підлягають доказуванню і мають значення для кримінального провадження є розголошення відомостей, одержаних під час досудового розслідування. Щоб запобігти цьому законом встановлена заборона розголошувати такі відомості, а в разі необхідності окремі відомості можна розголосити лише з дозволу слідчого або прокурора [1].

У науковій літературі нерозголошення відомостей досудового розслідування прийнято ще називати таємницею досудового розслідування або таємницею слідства.

Дослідженням питань дотримання таємниці досудового розслідування присвятили свої наукові праці такі науковці як: О.В. Гриза, С.Л. Ємельянов, І.В. Кутазова, Д.В. Купенко, С.М. Логінова, А.О. Ляш, М.М. Михеєнко, М.І. Мельник, П.Г. Назаренко, О.М. Обушенко, В.В. Павловський, М.Л. Пасечник, О.Д. Святоцький, С.Р. Тагієв, Л.Д. Удалова, А.А. Фатянов, О.Г. Яновська та інші.

Проте, незважаючи на велику кількість наукових розробок у сфері правового регулювання таємниці досудового розслідування, малодослідженим залишається питання щодо процесуальної допустимості розголошення відомостей досудового розслідування після його завершення.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення актуальних питань, пов'язаних із розголошенням відомостей досудового розслідування після його завершення та внесення пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства, що регулює таємницю досудового розслідування.

Результати дослідження. Статтею 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації» визначено, що таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську, розвідувальну таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю [2].

Таємниця досудового слідства полягає у забороні розголошення даних досудового слідства або дізнання без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання чи досудове слідство [3, с. 311].

Дані досудового слідства – це показання допитаних осіб, результати проведення слідчих дій тощо.

Згідно ст. 222 Кримінального процесуального кодексу України (надалі – КПК України) визначено, що відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.

Слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу [4].

Отже, поняття «таємниця досудового розслідування» як вид таємної інформації згадується тільки у Законі України «Про доступ до публічної інформації», хоча визначення даного поняття не надається, натомість у чинному КПК України міститься поняття «недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування», під яким слід розуміти заборону учасникам досудового розслідування розголошувати без дозволу слідчого чи прокурора відомості, що стали їм відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні, або розголошувати ці відомості в обсязі більшому, ніж це було дозволено слідчим чи прокурором.

Тобто, як поняття «таємниця досудового розслідування» так і поняття «недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування» є однаковими по суті і зміст їх зводиться до наступного.

А саме, відомості досудового розслідування можна оголосити лише з дозволу слідчого або прокурора, і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим. При цьому слідчий, прокурор повинні обов'язково визначити, які відомості і в якому обсязі можна розголосити, з урахуванням можливого настання негативних наслідків, оскільки чинним законом межі розголошення відомостей не встановлені. Прийняття рішення щодо розголошення окремих відомостей досудового розслідування є відповідальним кроком особи, що здійснює кримінальне провадження, оскільки не можна повністю виключити настання негативних наслідків такого рішення [5, с. 161].

З урахуванням викладеного вище, можна констатувати, що основним критерієм належності даних до таємниці досудового розслідування є наявність об'єктивних підстав вважати, що розголошення відомостей може зашкодити повноті та упередженості розслідування [6, с. 154].

Позиція більшості науковців, з якою ми погоджуємося зводиться до того, що оскільки відомості досудового розслідування можна розголосити лише з дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим, то попередження про недопустимість розголошення і дозвіл на розголошення (якщо такий було надано) доцільно фіксувати в протоколі певної слідчої (розшукової) дії, результати якої слідчий, прокурор забороняє розголошувати, або в окремому протоколі чи іншому документі [7, с. 226-227].

Частиною 2 ст. 222 КПК України передбачено, що незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом [4].

Зокрема, ст. 387 Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за розголошення даних досудового слідства або дізнання.

При цьому, розголошення даних досудового слідства або дізнання утворює склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 387, якщо його вчинено без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання, і якщо особа була попереджена в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані. Попередження про обов'язок не

розголошувати дані досудового слідства чи дізнання має бути належним чином процесуально оформлене [8, с. 889].

Отже, чинним кримінальним процесуальним законодавством України заборонено учасникам кримінального провадження розголошувати відомості досудового розслідування без дозволу слідчого, прокурора, які їм стали відомі у зв'язку з їх участю у цьому провадженні.

Проте, особливістю такої заборони є те, що учасники кримінального провадження зобов'язані утримуватися від розголошення таких відомостей з моменту, коли слідчий попередив їх про це, однак до якого часу триватиме така заборона чинним КПК України не визначено, тобто законодавством не встановлено граничних строків для учасників кримінального провадження, якими б визначався момент допустимості розголошення відомостей досудового розслідування.

З'ясування моменту закінчення вказаної заборони має важливе значення, перш за все для сторони захисту, виходячи з наступного.

Статтею 290 КПК України визначено, що визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

Надання доступу до матеріалів включає в себе можливість робити копії або відображення матеріалів [4].

Тобто, наведеною вище нормою КПК України прямо визначено, що після завершення досудового розслідування, прокурор або слідчий зобов'язані надати учасникам кримінального провадження доступ до матеріалів досудового розслідування, в ході якого можуть робитись копії наданих матеріалів, в тому числі і висновку експерта [9, с. 50].

Отримавши в ході ознайомлення із матеріалами досудового розслідування копію висновку експерта, учасники кримінального провадження, зокрема і сторона захисту, у випадку виявлення невідповідності його вимогам законодавства, можуть вживати заходи щодо оскарження такого висновку до Центральної експертно-кваліфікаційної комісії Міністерства юстиції України (надалі – ЦЕКК) [9, с. 50].

Зокрема, пунктами 1, 5 розділу VI Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5 (надалі – Положення) визначено, що відповідно до статті 14 Закону України «Про судову експертизу» атестовані судові експерти за порушення вимог законодавства України про судову експертизу та/або методичних вимог під час проведення досліджень можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності.

Документами, що містять інформацію про можливі допущення судовим експертом порушень вимог нормативно-правових актів з питань судово-експертної діяльності та/або методик проведення судових експертиз, є акти перевірок діяльності судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, звернення до Мін'юсту керівника НДУСЕ, а також звернення юридичних, фізичних осіб, які є учасниками справи, або кримінального провадження, або правовідносин, до яких залучено судового експерта з метою надання висновку [10].

Подаючи скаргу про притягнення до дисциплінарної відповідальності експерта, стороною захисту до такої скарги додається і копія відповідного висновку, який і є предметом оскарження.

Можливість оскарження висновку експерта до ЦЕКК є дієвим механізмом за допомогою якого, в першу чергу сторона захисту зможе поставити під сумнів повноту, достовірність та об'єктивність експертизи, призначеної органом досудового розсліду-

вання, що відповідно може суттєво вплинути на прийняття судом кінцевого рішення у справі [9, с. 53].

Отримавши від експерта інформацію про те, що ЦЕKK відкрито дисциплінарне провадження відносно нього за скаргою сторони захисту, в ході якого результати проведеної експертизи можуть піддаватись сумніву, окремими органами досудового розслідування направляється письмова вимога до ЦЕKK щодо припинення подальшого розгляду дисциплінарного провадження з посиланням на те, що слідчим не надано дозволу як стороні захисту так і членам ЦЕKK розголошувати відомості досудового розслідування у тому обсязі, які викладені у поданій скарзі та у висновку експерта.

Свою позицію такий орган досудового розслідування обґрунтовує тим, що внаслідок поданої стороною захисту скарги, відомості, що становлять таємницю досудового розслідування розголошені необмеженому колу осіб, в тому числі працівникам канцелярських служб та звичайним співробітникам Міністерства юстиції України, що в підсумку може зашкодити повноті та упередженості розслідування.

Однак, із такою позицією окремих органів досудового розслідування погодитися не можна з огляду на наступне.

По перше, ст. 222 КПК України, яка забороняє учасникам кримінального провадження розголошувати відомості досудового розслідування без дозволу слідчого або прокурора, структурована у Главі 19 – Загальні положення досудового розслідування, яка регулює організаційну складову здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, відповідно наявність обов'язку в учасників досудового розслідування утримуватися від розголошення таких відомостей починається з моменту, коли слідчим було заборонено їм розголошувати вказані відомості і закінчується моментом завершення досудового розслідування в порядку 290 КПК України, тобто слідчий або прокурор можуть заборонити учасникам кримінального провадження розголошувати відомості, які їм стали відомі, тільки на стадії досудового розслідування, а після його завершення та надання доступу до матеріалів досудового розслідування, обов'язок щодо нерозголошення відомостей закінчується.

По друге, ми вважаємо, що подання стороною захисту скарги до ЦЕKK про відкриття дисциплінарного провадження відносно експерта за підготовки ним необґрунтованого чи завідомо неправдивого висновку та проведення аналізу такого висновку експерта на предмет дотримання вимог нормативно-правових актів з питань судово-експертної діяльності та/або методик проведення судових експертиз не є розголошенням відомостей досудового розслідування.

Так, розголошення певних відомостей полягає у діях особи, направлених на усну чи письмову розповідь стороннім особам, по радіо тощо про зміст таємних документів, про таємні вироби чи інші матеріали, аналогічні публікації у відкритій пресі, демонстрування таємних документів, виробів чи інших матеріалів на зібранні або по телебаченню та інше відання гласності, обнародування певних відомостей [8, с. 758].

Відповідно, оскарження стороною захисту висновку експерта до ЦЕKK є способом захисту від неправомірних дій експерта, висновок якого суперечить вимогам законодавства, яке регулює порядок проведення судових експертиз та не вважається розголошенням відомостей досудового розслідування, так як результати оскарження висновку експерта не можуть зашкодити повноті та упередженості розслідування кримінального провадження.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження та з метою усунення неоднозначного трактування учасниками кримінального провадження норм законодавства, яке регулює таємницю досудового розслідування пропонується, назву ст. 222 КПК України викласти в наступній редакції: «Стаття 222. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування до його завершення» та внести зміни до ч. 1 зазначеної статті і викласти їх в такій редакції: «1. Відомості досудового розслідування можна розголошувати до його завершення лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим».

Список використаних джерел:

1. Ляш А.О. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2013. № 1(7). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13laovdr.pdf>
2. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 року № 2939-VI (станом на 1 січня 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
3. Смельянов С.Л. Таємниця слідства та судочинства в Україні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. 2013. № 2-1 (Ч. 2). 316 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI (станом на 1 січня 2023 р.). URL: 4651-17
5. Пасечник М.Л. Кримінальне процесуальне законодавство, що регулює слідчу таємницю. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. Вип. 83. 277 с.
6. Гриза О.В. Проблемні питання збереження таємниці досудового розслідування: сучасний стан та перспективи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6, том 2. 247 с.
7. Михеєнко М.М. Кримінальний процес України: [підручник]. 1999. 2-ге вид. 536 с.
8. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 2005. 3-тє вид. 1064 с.
9. Жмудінський В.П. Механізм оскарження та способи перевірки висновку експерта у кримінальному провадженні. *Науковий журнал «Copernicus Political and Legal Studies»*. 2022. Вип. 2. 135 с.
10. Наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5 «Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів» (станом на 1 січня 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text>

